

OPGROEIRUIMTE IN ZWOLLE

Publicatiedatum versie 1: juni 2024. Aangepaste versie: november 2024.

Opgroeiruimte is de ruimte die een bewonersinitiatief en gemeente elkaar geven om de samenwerking gezamenlijk en zorgvuldig vorm te geven, waarbij beiden kunnen groeien in een nieuwe rol. Hieronder presenteren we de resultaten van de gemeente Zwolle als voorbeeld van hoe opgroeiruimte daar vorm heeft gekregen en nog verder kan krijgen. Dit is een van de drie casestudies die in het kader van het onderzoekstraject opgroeiruimte zijn uitgevoerd. Een uitvoeriger uitleg van de betekenis van alle onderdelen waaruit opgroeiruimte bestaat (zie de figuur) is beschikbaar als generiek ontwerp opgroeiruimte op de website van DuurzaamDoor, zie hiervoor de link op de laatste pagina van dit document.

Uit de praktijk blijkt dat vier onderdelen van belang zijn in het proces van opgroeiruimte creëren. In de illustratie zijn deze samengevat onder 'DOEN':

- **Leer elkaar kennen**
- **Ga stapsgewijs aan de slag**
- **Borg het partnerschap**
- **Werk aan een gezamenlijk verhaal**

Deze onderdelen zijn niet volgtijdelijk. Naast deze onderdelen, zijn er een aantal onderliggende thema's die naar voren komen. Deze vier thema's zijn samengevat in de illustratie onder 'VERHELDEREN':

- **Namens wie spreek je?**
- **Wat zijn onze rollen?**
- **Hoe werken we veerkrachtig samen?**
- **Hoe organiseren we de financiering?!**

DOEN

<p>Leer elkaar kennen</p> 	<p>In Zwolle zijn ze in 2021 serieus gestart met elkaar leren kennen. Dit deden gemeente en een groep van actieve bewonersinitiatieven in de warmtetransitie aan de hand van een extern begeleide Community of Practice (CoP). Deze richtte zich op het verbeteren van de samenwerking tussen gemeente en initiatieven, en op het leren kennen van elkaar. De gespreksessies in het kader van dit onderzoek zijn aangegrepen om nog concreter te praten over verwachtingen, afspraken en overeenkomsten tussen de gemeente en initiatieven.</p>
<p>Stapsgewijs aan de slag</p> 	<p>In Zwolle heeft zich inmiddels een samenwerkingsrelatie ontwikkeld rondom twee concrete projecten. De gemeente heeft beide initiatieven subsidie verschaft om een Buurtenergieplan <i>plus</i> (50TGA) en een Wijkuitvoeringsplan (WUP) (Dieze) te ontwikkelen. Op deze manier is ruimte geboden aan deze initiatieven om zelf op holistische wijze (gebruikmakende van de wijkkennis, en met aandacht voor andere opgaven zoals bijv. waterbeheer) een eigen buurtplan te ontwikkelen. De gemeente participeert hierin. Samen wordt gekeken hoe hier vervolgens opvolging aan gegeven kan worden.</p>
<p>Borg het partnerschap</p> 	<p>De CoP 2021 heeft het partnerschap in de steigers gezet. Ambtenaren hebben binnen de gemeente ruimte gezocht en gekregen om twee initiatieven verder te ondersteunen, bij wijze van experiment. Dat zijn de initiatieven 50 Tinten Groen Assendorp (50TGA) en Dieze, die beiden subsidie van de gemeente hebben ontvangen. .</p> <p>Het partnerschap met de gemeente is verder geborgd door de oprichting van Platform Duurzaam Zwolle door de bewonersinitiatieven van de stad. Dit platform maakt de onderlinge afstemming tussen initiatieven maar ook de afstemming met de gemeente gemakkelijker. De gemeente ondersteunt dit door financiering. Platform Duurzaam Zwolle pakt een belangrijke rol op in het verder ontwikkelen van het partnerschap. Het platform kan gebruikt worden om het specifiek over het samenwerken en samen opgroeien te hebben (aan de hand van kwesties die op dat moment spelen of worden aangedragen vanuit de partners).</p> <p>Zo ontstaat er naast de projectmatige samenwerking op het niveau van een initiatieven (bijv. in Assendorp of Dieze), ook een meer programmatische samenwerking.</p>
<p>Een gezamenlijk verhaal</p> 	<p>De basis voor het gezamenlijke verhaal in Zwolle is gelegd met de zogeheten Zwolse Komedie (in beperkte kring verspreid), die met humor vragen en uitersten in de samenwerking en opvattingen zichtbaar maakte zodat daar vervolgens het gesprek over gevoerd kon worden. Nu is het zaak om door te pakken en dit verhaal uit te werken, concreter en duidelijker te maken en breder te verspreiden.</p>

VERHELDEREN

De onderstaande tabellen geven een samenvatting van de invulling van de thema's in Zwolle. Bij elk thema noemen we een 'gegeven', dat is een feit waar in de samenwerking mee omgegaan moet worden. In de rechter kolom benoemen we de afspraken die onderling gemaakt kunnen worden om met dat gegeven om te gaan. Het zijn nu nog algemene afspraken of aanzetten daartoe, omdat voor concretere uitwerking van de afspraken vervolggesprekken nodig zijn.

Namens wie spreek je?

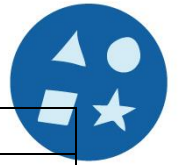

Het gegeven	Mogelijke afspraken
Natuurlijk start je niet als een initiatief dat heel de buurt vertegenwoordigt.	<p>Je spreekt af hoe je toe groeit naar een 'goede' afspiegeling van de buurt, wat betreft mensen en/of perspectieven. En je bespreekt wat hierin de verwachtingen en ambitie zijn.</p> <p>Je spreekt af hoe het democratische proces binnen het initiatief eruit ziet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Proces ingericht volgens democratische basisprincipes (6 democratische principes¹) - En de afspraak om bij belangrijke vragen, discussies en beslissingen de achterban te raadplegen – elke keer weer
Natuurlijk vertegenwoordig je als ambtenaar niet de hele gemeente!	<p>Je spreekt af te zoeken naar waar je staat binnen de gemeente, welk mandaat je hebt, wie je nog meer nodig hebt vanuit je organisatie om samen binnen de gemeente op te groeien richting een voldoende mandaat om de samenwerking aan te gaan met lokale initiatieven in de warmtetransitie.</p> <p>Je spreekt af hoe een goede afspiegeling er uit ziet vanuit de gemeente en hoe je daar stapsgewijs naar toe werkt, zodat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het mandaat van de betrokken ambtenaren helder is/wordt - Relevante afdelingen betrokken zijn - Helder wordt in welke fase welke vorm en mate van ambtelijke, bestuurlijke en politieke betrokkenheid van belang is
Bewoners denken holistisch, dus vanuit verschillende behoeften en belangen.	Als uiteenlopende perspectieven en behoeften worden uitgenodigd om mee te doen, ga je vanzelf integraal werken. Dat betekent dat de samenwerking over domeinen heen wordt opgezocht, om niet alleen de warmtevoorziening maar tevens bijvoorbeeld de riolering en waterberging te verbeteren. Daarvoor spreek je af wie er aan tafel moeten zitten om aan de verschillende behoeften een stem te geven.

¹ 6 principes: 1. Deliberatie: inhoudelijke gesprekken voeren en kennis van bewoners gebruiken; 2. Toegankelijkheid: open bijeenkomsten; 3. Inclusiviteit: verschillende soorten mensen doen mee, er is ruimte voor tegengeluiden, emotie en weerstand; 4. Zeggenschap: bewoners besluiten over de hoofdlijnen; 5. Transparantie: je maakt zichtbaar wat je aan het doen bent en je zorgt voor onderling vertrouwen zodat taken verdeeld kunnen worden; 6. Efficiëntie: je proces wordt werkbaar, praktisch en uitvoerbaar als je met beperkte inspanning en financiële middelen je doelen kan bereiken.

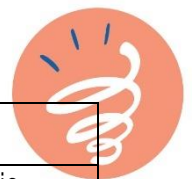

Wat zijn onze rollen?

Het gegeven	Mogelijke afspraken
Er wordt uiteenlopend gedacht over wat professionaliteit nu precies betekent.	<p>Daar heb je het samen over, zodat niemand zomaar wordt weggezet of blind wordt vertrouwd. Als in kaart gebracht wordt welke vormen van expertise, kennis en kunde er zijn, helpt dat om ieder in zijn/haar kracht te zetten.</p> <p>De gemeente Zwolle stimuleert de ontwikkeling van professionaliteit van bewonersinitiatieven en maakt hier gebruik van in projecten (het voorziet Platform Duurzaam Zwolle van een budget voor kennisdeling en ondersteuning in professionalisering).</p>
Initiatieven ervaren dat ze ofwel als onvoldoende professioneel ofwel als te professioneel worden beoordeeld.	<p>Er kan gesproken worden over hoe je stapsgewijs omgaat met de veranderende rollen en wat het betekent voor de afspraken en (financiële) waardering.</p> <p>Je spreekt je uit zodat de rollen en belangen helder zijn, dit is een terugkerend ritueel. Voor beginnende initiatieven is het begrijpelijk als dit nog niet goed uitgekristalliseerd is, maar naarmate een initiatief volwassen is, moet dat duidelijker worden.</p> <p>Initiatieven rapporteren over vrijwillige en betaalde inzet, en naarmate het initiatief groeit richting volwassenheid, worden de eisen die hieraan gesteld worden steviger.</p>
In het begin is het niet duidelijk wat de taakverdeling zal zijn bij concrete projecten.	Welke rollen pakt een initiatief en welke rollen pakt de gemeente? Door hier open over te spreken en de wens vast te leggen dit samen te verkennen, en op gepaste momenten vast te leggen behoud je ruimte voor ontwikkeling.

Hoe werken we veerkrachtig samen?

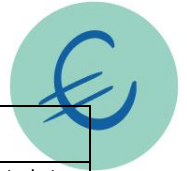

Het gegeven	Mogelijke afspraken
Politieke kleur is veranderlijk.	<p>Ten aanzien van zaken die nu eenmaal wel politiek zijn, schep je samen duidelijkheid over de verwachtingen m.b.t. wat er mogelijk kan veranderen en wat er echt vastligt (qua budget/beleid).</p> <p>En verder zorg je door meerjarige borging ervoor dat de samenwerking niet teveel op politieke leest geschoeid is zodat je partnerschap politieke verandering overleeft.</p>
Mensen komen en mensen gaan: verloop binnen organisaties veroorzaakt vertraging en risico op verlies	Je spreekt af hierop te anticiperen, door te investeren in goede relaties, hechte netwerken en in een goede overdracht. Tandems tussen gemeente en initiatieven helpen om het partnerschap sterk te houden.

van wat is opgebouwd aan kennis en relaties.	Je spreekt elkaar geregeld over de continuïteit in de samenwerking; bij de overgang naar een volgende fase worden afspraken opnieuw bekeken en aangepast waar nodig.
Er zijn machtsverschillen en je bent in die zin geen gelijke partners.	Je benoemt dit machtsverschil en zoekt vervolgens naar een zo volwaardig mogelijke samenwerking. Gemeente en Platform Duurzaam Zwolle werken samen aan een verhaal over gezamenlijk optrekken met daarin ieder een eigen rol.

Hoe organiseren we de financiering?!

Het gegeven	Mogelijke afspraken
Als gemeente ontcom je er niet aan dat je budget en uren alloceert aan iets waar je nog geen volledig eindplaatje hebt.	<p>Je werkt daarom stapsgewijs met tussentijdse mijlpalen. Je weet dat dit ook in publiek-private samenwerkingen het geval kan zijn en accepteert dat. Bovendien alloceer je niet louter op projectbasis, maar gericht op langdurige structurele samenwerking.</p> <p>Omdat er beperkt budget vanuit de gemeente is en ook bij het initiatief, wordt er aandacht besteed aan duidelijk verwachtingsmanagement.</p>
<p>Als initiatief heb je geen acquisitie budget, financiële zekerheid over fasen heen is er niet, en je bent als startend initiatief financieel afhankelijk van de gemeente en andere financiers.</p> <p>Ook de gemeente heeft te maken met financiële onzekerheid.</p>	<p>De oplossing zit hem in het gezamenlijk de schouders eronder zetten en kijken naar wat er wel mogelijk is.</p> <p>Binnen de gemeente Zwolle is de samenwerking met initiatieven opgenomen in de begroting: er is een basisfinanciering initiatieven voor 3 jaar. Ook is er al een afspraak om samen voorstellen in te dienen bij bijv. EU of MOOI, en om structurele samenwerking op subsidies te bestendigen (i.s.m. EnergieSamen, Platform Duurzaam Zwolle)</p> <p>Er zijn verschillende ideeën over vervolgstappen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er kan worden gezocht naar andere manieren van financiering vanuit bestaande budgetten in de begroting. - Financiële waardering voor het werk dat het initiatief doet voor de gemeente kan verder worden uitgewerkt - De gemeente kan expliciet initiatieven uitnodigen i.p.v. marktpartijen - Het is als initiatief belangrijk meerdere bronnen van inkomst te zoeken

Hoe nu verder?

Opgroeiruimte is een proces en vraagt continue aandacht. Algemene tips voor Zwolle zijn: werk toe naar een gezamenlijk verhaal, zet het gesprek voort, los van concrete projecten, monitor en evalueer. Vier de samenwerking en maak het aangenaam. Reserveer en alloceer procestijd en procesgeld voor opgroeiruimte. Platform Duurzaam Zwolle en de gemeente Zwolle hebben aangegeven dat ze dit graag willen en zijn daar recentelijk mee gestart.

ZELF AAN DE SLAG?

Opgroeiruimte is een overkoepelend proces om de samenwerking tussen gemeente en initiatieven te ondersteunen.

In het proces van opgroeiruimte zijn uiteraard ook enkele andere tools te gebruiken die dit proces kunnen ondersteunen. We noemen er graag een paar:

- Het [generieke concept Opgroeiruimte](#) op de website van Duurzaam Door.
- Energie Samen ontwikkelde de [Opgroeiverkenner](#), dit is een benchmarking tool die je aan het begin van de samenwerking goed kan gebruiken om een beeld te krijgen van de status van de samenwerking en van beide partijen afzonderlijk.
- Het NPLW publiceerde het [Stappenplan samenwerking met bewonersinitiatieven](#). Hierin staan tips voor samenwerking die op projectmatig niveau behulpzaam kunnen zijn.
- Het RVO publiceerde de algemene [Handreiking samenwerking met energie coöperaties](#). Ook hier staan nuttige tips voor de samenwerking en veel doorverwijzingen naar specialistische kennis.
- Energie Samen heeft op haar academie een [Kenniscollectie over zelfbeheer in de warmtetransitie](#). Hier staat gedetailleerde informatie voor gemeenten en coöperaties over het formaliseren en financieren van de samenwerking.
- Voor energiegemeenschappen kan de [krachtraining voor energiegemeenschappen](#) ook goed ondersteunen.

Colofon:

Het onderzoek opgroeiruimte is gestart in opdracht van de Participatietafel Energie van DuurzaamDoor. DuurzaamDoor is een multistakeholder kennis- en leerprogramma van overheden en maatschappelijke organisaties, en is onderdeel van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Om het concept 'opgroeiruimte' uit te werken is in drie koploper gemeenten onderzoek gedaan en in combinatie met landelijke ervaringen zijn deze inzichten gebruikt om tot een generiek ontwerp Opgroeiruimte te komen dat ondersteuning biedt aan gemeenten en initiatieven die de publiek-civiele samenwerking goed willen vormgeven. Dit onderzoek is uitgevoerd door Duneworks in samenwerking met Energie Samen.

Schrijvers: Sylvia Breukers (Duneworks) en Ilonka Marselis (Energie Samen)

Projectteam: Sylvia Breukers, Ilonka Marselis, Irma Straathof (DuurzaamDoor), Ruth Mourik (Duneworks) & Irene Eisink (Energie Samen). Met dank aan de deelnemers van de case in Zwolle.

Illustraties: Anabella Meijer (Energie Samen).

Datum: november 2024

Voor vragen of meer informatie over het onderzoek email: ilonka.marselis@energiesamen.nu of sylvia.breukers@duneworks.nl.

